

תאריך עדכון: 07.06.2021

שם מחלקה: תלמוד

שם ומספר הקורס: התפתחות ההלכה – שבת ושמירה

09-884-01

שם הקורס באנגלית: The Development of the Halakhah: The Laws of
Shabbat and Shemita

שם המרצה: ד"ר חיים בורגנסקי

סוג הקורס: סמינריון

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: שנת

שנת לימודים: תשפ"ב

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

הקורס ייתן מבוא נרחב למחקר התפתחות ההלכה, תוך עמידה על הרבדים הבסיסיים של התפתחות זו ועל גורמיה של ההתפתחות, בדגש על סוגיות העוסקות בשבת ובשמירה.

תוצרי למידה:

הסטודנט יכיר את הגישה המחקרית לנושא התפתחות ההלכה.
הסטודנט יכיר את השכבות הבסיסיות של ההלכה, ואת הגורמים העיקריים לשינויים בה.
הסטודנט יכיר את תהליך ההתפתחות של מספר סוגיות מהלכות שבת.
הסטודנט יכיר את תהליך ההתפתחות של מספר סוגיות מהלכות שמירה.
הסטודנט יכתוב עבודה סמינריונית בהתאם לידע הנרכש בקורס.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

הקורס יתאר את תחום המחקר של התפתחות ההלכה. לשם כך הקורס יעסוק במופעים שונים של ההלכה לאורך ההיסטוריה. הקורס ישרטט סוגיות שונות בהלכות שבת ושמירה, ויתאר את התפתחותם לאורך הדורות, על פי מתודת המחקר של התפתחות ההלכה.

מהלך השיעורים:

השיעורים הינם שיעורים פרונטאליים, הכוללים בחלקם ניתוח משותף של מקורות המצויים בידי הסטודנטים.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	מהי "התפתחות ההלכה"? האמנם ההלכה "מתפתחת"?		בנוסף למאמרים המצויינים לאורך הקורס ימסר לסטודנטים חומר הלכתי אותו ננתח בהרצאות
2	השבת בספרי הנביאים והכתובים.		
3-4	השבת בספרות הבית השני. האמנם היתה הלכה קדומה אחת?	אלון, גדליה, מחקרים בתולדות ישראל, כרך א, תל אביב, תשי"ז, עמ' 83-91. ורמון, כנה, ושמשי, אהרן, "ההלכה במגילות מדבר יהודה", מגילות קומראן מבואות ומחקרים, כרך ב (בעריכת מנחם קיסטר), ירושלים: הוצאת יד יצחק בן צבי, תשס"ט, עמ' 409-433. זוסמן, יעקב, "חקר תולדות ההלכה ומגילות מדבר יהודה; הרהורים תלמודיים ראשונים לאור מגילת 'מקצת מעשי תורה'", תרביץ נט (תש"ן), עמ' 11-76.	
5-6	התגבשותן של מלאכות שבת ותולדותיהן	גילת, יצחק דב, פרקים בהשתלשלות ההלכה, רמת גן: אוניברסיטת בר אילן, תשנ"ב, עמ' 32-62	
7			
8	"מלאכת מחשבת"	גילת, יצחק דב, פרקים בהשתלשלות ההלכה, רמת גן: אוניברסיטת בר אילן, תשנ"ב, עמ' 72-84.	
9	מוקצה		
10	קריאת התורה	נאה, שלמה, "על המחזור השבע שנתי בקריאת התורה בארץ ישראל", תרביץ עד, א (תשסה) 43-75. גילת, יצחק דב, פרקים בהשתלשלות ההלכה, רמת גן: אוניברסיטת בר אילן, תשנ"ב, עמ' 350-362.	

	תא שמע, ישראל מ', הלכה מנהג ומציאות באשכנז 1000-1350, ירושלים : הוצאת מאגנס, תש"ס, עמ' 130-148.	רשויות השבת	11-12
	תא-שמע, ישראל מ., מנהג אשכנז הקדמון, ירושלים : הוצאת מאגנס, תשנ"ט, עמ' 109-141	נרות שבת	13
	רוזנברג, שלום, לא בשמים היא : תורה שבעל פה - מסורת וחידוש, אלון שבות : תבונות, תשנ"ז, עמ' 9-27, 57-127.	הבעיה התיאולוגית בהתפתחות ההלכה ; גישות שונות לפתרון.	14
		שביעית בתקופה הקדומה	15
	גילת, יצחק דב, פרקים בהשתלשלות ההלכה, רמת גן : אוניברסיטת בר אילן, תשנ"ב, עמ' 262-272.	הגדרת מלאכות השביעית	16
		תוספת שביעית	17
	גילת, יצחק דב, פרקים בהשתלשלות ההלכה, רמת גן : אוניברסיטת בר אילן, תשנ"ב, עמ' 217-235.	פרזבול	18
	שטרנברג, שלמה, היתר תרמ"ט, תל אביב : המכון למורשת ישראל, תשמ"ו.	שביעית בשנות הגלות	19
	שלזינגר, עקיבא יוסף, שנת שבתון, ירושלים : מכון לב העברי, תשמ"ו.	שביעית בעת החדשה – תחילתו של "היתר המכירה"	20
		המחלוקת על "היתר המכירה"	21-22
	בורגנסקי, אברהם חיים, "לא תחנם – לגלגלו של ציווי", תרבות יהודית בעין הסערה (בעריכת אבי שגיא ונחם אילן), הקיבוץ המאוחד ומרכז יעקב הרצוג ללימודי יהדות, עין צורים, תשס"ב, עמ' 537-568.	"לא תחנם" – מהמקרא להלכה בת זמננו	23-25
		"אוצר בית דין" וגלגליו	26-27

ג. דרישות קדם:

בהתאם לדרישות המחלקה.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

נוכחות והשתתפות בשיעורים בהתאם לחובה הכללית באוניברסיטה. לקראת ההרצאות יועבר חומר קריאה לסטודנטים בהתאם למפורט בטבלה, אותו עליהם להכין לפני ההרצאה. כתיבת עבודה סמינריונית בסוף הקורס.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

הציון הסופי מורכב מן הציון של העבודה הסמינריונית שמהווה 100% מן הציון בקורס.

ו. ביבליוגרפיה:

1. אורבך, אפרים אלימלך, ההלכה – מקורותיה והתפתחותה, גבעתיים: מסדה, יד לתלמוד, 1984, עמ' 7-10, 35-45, 69-99.
2. גולדברג, אברהם, פירוש למשנה מסכת שבת, ירושלים: בית המדרש לרבנים באמריקה, תשל"ו.
3. גולדברג, אברהם הלל, הארץ ומצוותיה השלם, בני ברק: הוצאת המחבר, תשמ"ח.
4. הלברטל, משה, מהפכות פרשניות בהתהוותן, ירושלים: הוצאת ספרים על שם י"ל מאגנס, תשנ"ז, עמ' 13-41, 168-173.
5. וייטמן זאב, לקראת שמיטה ממלכתית במדינת ישראל, אלון שובת: מכון צומת, תש"ס.
6. סילמן, יוחנן, קול גדול ולא יסף: תורת ישראל בין שלמות להשתלמות, ירושלים: הוצאת ספרים על שם י"ל מאגנס, תשנ"ט.
7. ספראי, שמואל, "הציבור כגורם בפסיקת ההלכה", בין סמכות לאוטונומיה במסורת ישראל (עורכים: זאב ספראי ואבי שגיא), תל אביב: הקיבוץ המאוחד בשיתוף עם נאמני תורה ועבודה, 1997, עמ' 493-500.
8. פליקס, יהודה, ירושלמי מסכת שביעית, תשס"א.
9. רימון, יוסף צבי, מקורות השמיטה, אלון שבות, מרכז הוראה והלכה, תשע"ד.
10. שגיא, אברהם, אלו ואלו: משמעותו של השיח ההלכתי, תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1996.